

Bebeklikten Ergenliğe *Çocuk Sağlığı İzlemi*

Prof.Dr. Elif N. Özmert
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı

Çocuk Sağlığı İzlemi

Çocuk Sağlığı İzlemi (5N 1K)

Neden

Ne zaman

Nerede

Nasıl

Kim

Ne

Neden

...Bu verilere göre, ölenlerin yüzde 43'ü beş yaşından küçük çocuklardır. Şu halde belirtilen ölçütlere göre çocuk sağlığı Türkiye'de öncelik kazanmalıdır.

... Hekime başvuran hastaların dörtte biri beş yaşından ve yarısı on beş yaşından küçüktür. Demek ki hekim gücünün yarısı çocuk hastalıkları için sarf edilmektedir. Bu da, çocuk sağlığının üzerinde durulması gereken önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

...Çocuk sağlığının nasıl ele alınması gerekir? Nasıl olsun da çocuklar daha az hastalansın? İlk anda hasta çocuklara özen gösterilerek bu sorunun çözümlenebileceği sanılır. Akla ilk olarak bu gelmekle birlikte, başarılı olmanın yolu bu değildir.

Neden

- Bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması/önlenmesi
- Hastalık ve sakatlığın azaltılması/önlenmesi
- Sağlığın geliştirilmesi
- Gelişmenin desteklenmesi

Çocukların daha uzun, sağlıklı ve üretken bir yaşam sürmeleri

Çocuk Sağlığı İzlemi

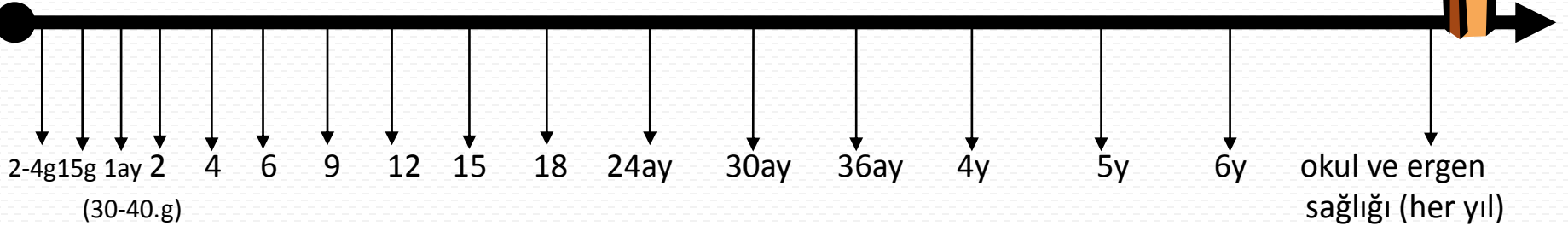
∞ Tedavi edici sağlık hizmetleri

- 1789, 1981... Aşılar
- 1930 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
- 1952 Ana ve Çocuk Sağlığı Müdürlüğü
- 1951-1960 Hastalıkların taranması
- 1961 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun
- 1978 Alma-Ata Bildirgesi
- 1986 Sağlığın Geliştirilmesi (Ottawa Bildirgesi)
- 2011 İzlem protokolleri

Ne Zaman

Çocuk Sağlığı İzleminin Sıklığı

Nerede

Bebek, çocuk ve ergenler ile karşılaştığımız her sağlık kuruluşunda

Nasıl

...Anne söylediklerinizi yapar ya da yapmaz veya yapamaz. Şu halde bir çocuk hekiminin görevi hasta çocuğa bakmakla bitmez. Bu nedenle çocuk hekimi sağlam çocuğu da gözlem ve denetim altına almalıdır.

Kimi ülkelerde bu husus çok gelişmiştir. Kimilerinde ise gelişmemiştir. Ana ve çocuk sağlığı konusunda yapılacak ilk iş, anneye çocuk bakımını öğretmektir. Bu, söylenmesi kolay ama uygulanması zor olan bir husustur. Çünkü, hiç kimse çocuğuna bakmasını bilmediğini kabul etmediği gibi, en iyi şekilde baktığını da savunur. Özellikle yaşlı kadınlar bu hususta çok duyarlıdırlar. Dolayısıyla çocuk sağlığından sorumlu olan personelin çok iyi psikoloji bilmesi gerekir. İnsanlarla ilişki kurmak, etkilemek ve istediğini yaptırabilmek için çok sabırlı olmak gerekir. Bu personelin iyi bir eğitici olması ön koşuldur.

Nasıl

- Aile ve çocuk ile işbirliği içinde
- İletişim becerilerini kullanarak
- Zamanı yöneterek
- Sağlığı geliştirme /hastalıkları önlemeyi
- Aile/çocuk/ergen eğitimi hedefleyen
- Aile/çocuk/ergenin savunucusu olan

Kim

- Tüm bebek, çocuk ve ergenler
- Bebek, çocuk ve ergenlere hizmet veren tüm hekimler

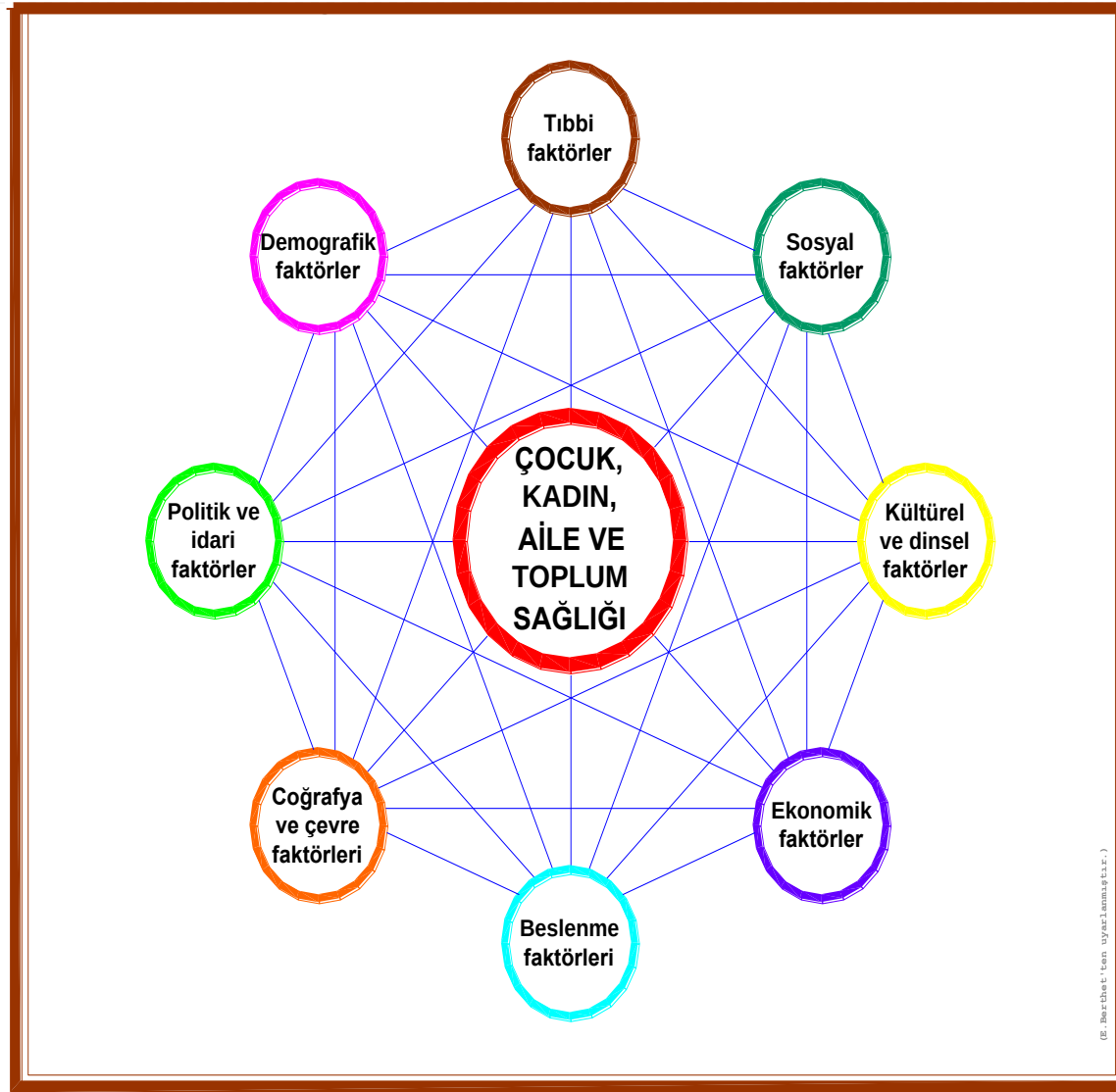
Sağlık İzlemi ve Çocuk Hakları

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

- ❖ Madde 6 (gelişimin desteklenmesi)
- ❖ Madde 18 (ana-babanın desteklenmesi)
- ❖ Madde 19 (istismardan korunma)
- ❖ Madde 23 (özürlü çocuklar)
- ❖ Madde 24 (sağlık ve sağlık hizmetleri)
- ❖ Madde 31 (boş zamanları değer./kültürel etkinlikler)

Ne/Neler

Çocuk Sağlığını Etkileyen Faktörler

Çocuk Bakımı ve Halk Sağlığı Bilgileri

(Parasız dağıdılır.)

Ben bebeğim.

Yurdumun en küçük bir insanıyım ve en ihtiyarım olacağım.

Doğduğum zaman yurduma bir insan daha ilâve olundu ve giderken de yerimi benden sağılâm olan, gürbüz bebeklere bırakacağım.

Ödevim milyonlarca kardeşlerimle beraber yurdumu bulduğumdan daha iyi mevkie çıkarmak olacaktır.

Fakat şimdi saf süte, taze havaya, güneşe ve oyuna mühtacım.

Biraz büyüyünce iyi bir okula gidersem hayata lâzım olan dersleri öğreneceğim.

Yaşamak, gülmek, oynamak, sevmek, çalışmak isterim.

İyi müzik dinlemek, iyi kitaplar okumak, güzel resimler görmek isterim.

İyi evler, caddeler, sömendöferler, şehirler yapmak isterim.

Ormanlarda gezmek, sularda yıkanmak, karda oynamak isterim.

Dünün bebeği, bugünün çocuğu, yarının iyi adamıyım.

Şimdi beni iyi büyütürseniz ilerde yurduma faydalı adam olur ve size yardım ederim.

Ben bebeğim ve sizin ümidinizim.

Ne/Neler

...Çocuk sağlığında önemli olan bir sorun da çocuğun immünizasyonudur.

...Beslenme sorunlarının ele alınması çok güç ve karmaşıktır.

...Çocuk sağlığında sağlam çocukların kontrolü ve aşıların yapılmasıyla iş bitmez. Doğrudan bizim sorumluluğumuz altında olmasa bile diğer sorunlarla da ilgilenmemiz gerekir. Hiç olmazsa yol gösterici olarak. Bundan sonra da işimiz bitmez...Çevre sağlık koşullarını hekim olarak düzeltmeye yönelmesek bile halkı bu hususta harekete geçirmek için çaba harcamak, bu konuda bilgisi olanlardan yararlanma yolları aramak gerekir.

Türkiye’de Hastalık Yükü

İlk 10 DALY Nedeni (2000)

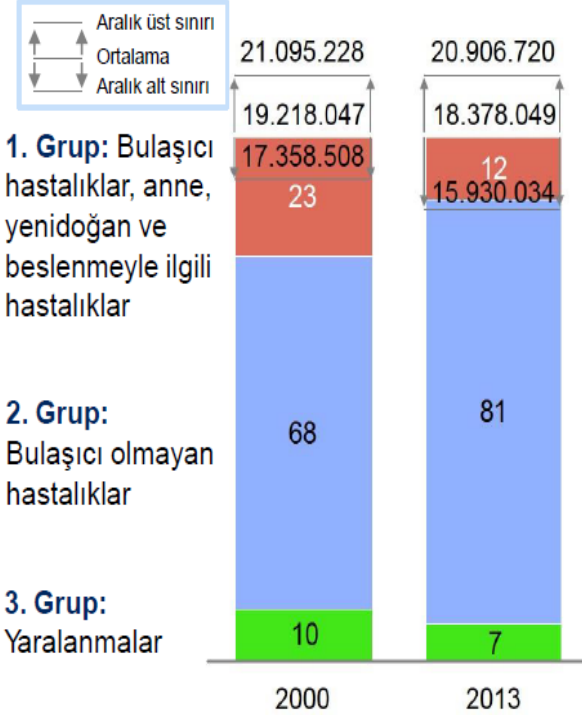
1.706.904(1.526.950 - 1.886.149)	1 İskemik kalp hastalığı
1.172.882 (982.100 - 1.332.845)	2 Konjenital anomaliler
1.103.648(849.021 - 1.370.516)	3 Erken doğum komplikasyonları
1.030.316 (717.204 - 1.394.976)	4 Bel ve boyun ağrısı
771.360 (675.181 - 943.125)	5 Serebrovasküler hastalık
766.955 (646.562 - 889.967)	6 Alt solunum yolu enfeksiyonları
712.417 (621.215 - 796.687)	7 Kronik obstrüktif akciğer hastalığı
575.445 (517.981 - 651.094)	8 Trafik kazaları
499.945(445.119 - 554.685)	9 Trakea, bronş ve akciğer kanserleri
460.991(365.798 - 574.371)	10 Diyabet
445.335 (304.179 - 618.807)	11 Depresif bozukluklar
417.557 (280.385 - 605.964)	12 Neonatal ensefalopati
387.558 (262.403 - 556.748)	13 Demir eksikliği anemisi
381.904 (224.399 - 566.779)	14 Migren
349.040 (175.011 - 414.087)	15 Kendine zarar verme

İlk 10 DALY Nedeni (2013)

1 İskemik kalp hastalığı	1.490.740 (1.277.371 - 1.773.661)
2 Bel ve boyun ağrısı	1.413.185 (973.434 - 1.931.300)
3 Kronik obstrüktif akciğer hastalığı	790.425(654.593 - 939.808)
4 Diyabet	764.509(602.444 - 952.152)
5 Konjenital anomaliler	731.636 (597.693 - 866.434)
6 Serebrovasküler hastalık	690.648 (578.004 - 801.453)
7 Trakea, bronş ve akciğer kanserleri	659.466(547.086 - 799.394)
8 Depresif bozukluklar	573.726 (397.734 - 782.272)
9 Trafik kazaları	492.952 (408.903 - 573.742)
10 Erken doğum komplikasyonları	489.768 (383.370 - 616.006)
11 Migren	467.821 (274.016 - 685.160)
12 Deri ve subkutanöz hastalıkları	418.012(263.218 - 656.253)
13 Demir eksikliği anemisi	387.313 (259.853 - 560.517)
14 Duyu organı hastalıkları	370.191(240.167 - 544.507)
15 Alzheimer ve diğer demans hastalıkları	325.440 (272.774 - 377.987)

Bulaşıcı olmayan hastalıkların toplam hastalık yükündeki ağırlığı ve etkisi artmaktadır

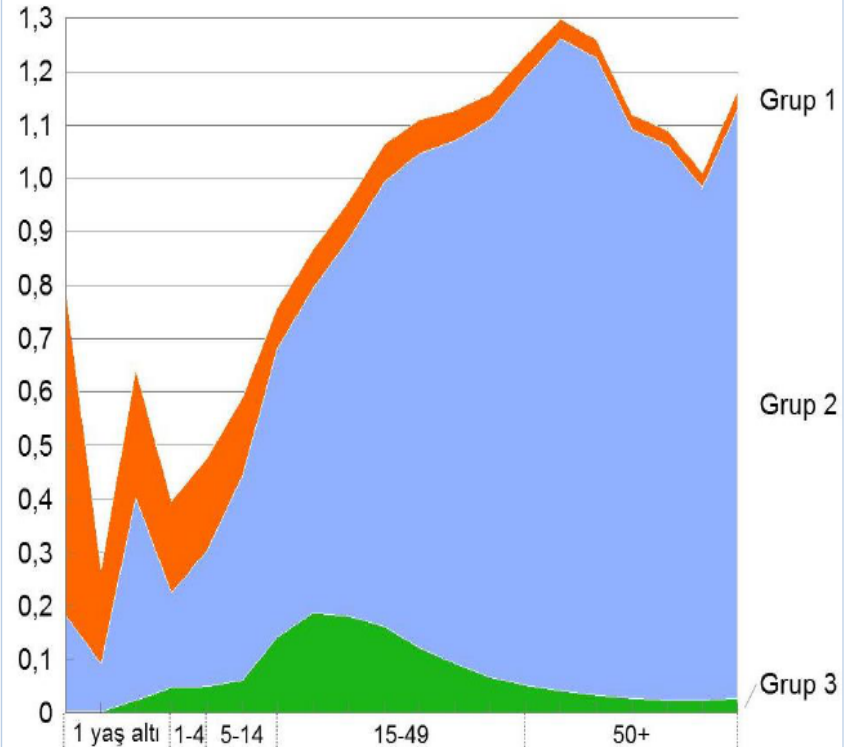
Toplam DALY dağılımı
Yüzde

Yaşa ve temel hastalık gruplarına göre DALY'nin dağılımı, 2013

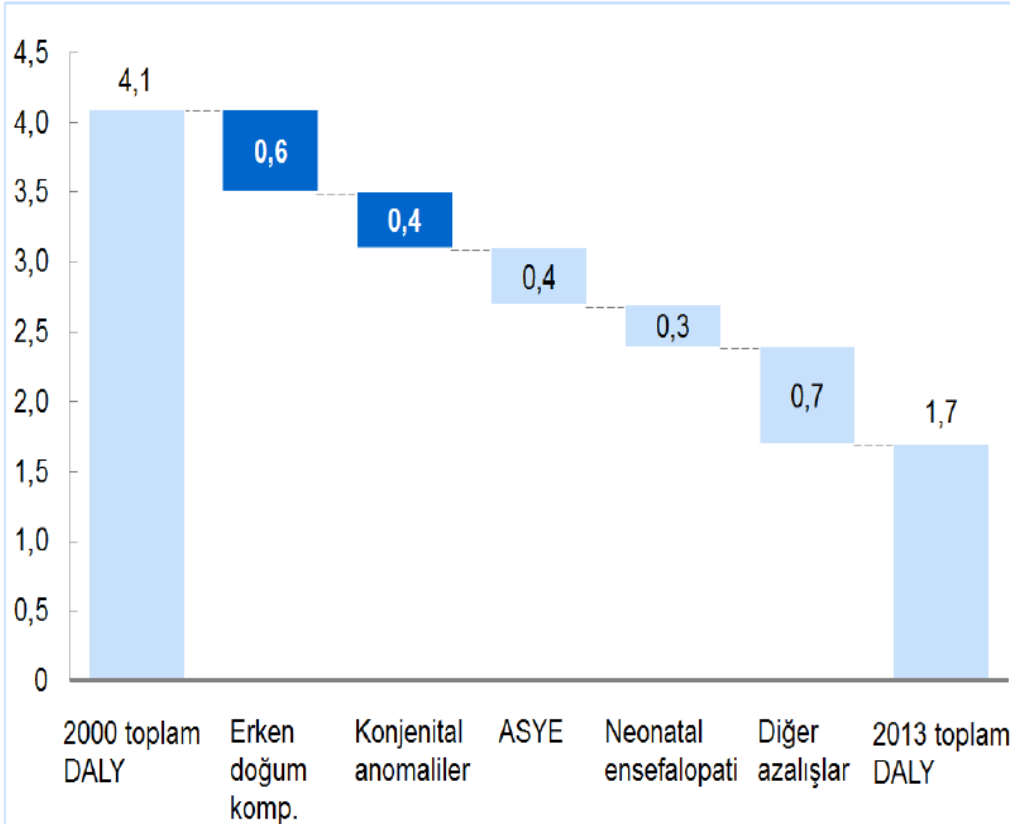
DALY

Milyon Daly

Erken doğum komplikasyonları ve konjenital anomaliler 1 yaş altı toplam hastalık yükündeki azalmanın en önemli etkenleridir

1 yaş altında DALY değişimi
Milyon DALY

Azalmanın başlıca etkenleri

- **Düzenli gebelik ve bebek izleminde** artış (Gebelikte en az 1 kez hekime giden anne oranı 2002-2013 arasında %70'ten %98'e yükselmiştir).
- **Sağlık kuruluşunda yapılan doğumlar** 2002-2013 arasında %75'ten %98'e yükselmiştir.
- **Bebek izlem oranı** 2002-2013 arasında %62'den %99'a ulaşmıştır.
- **Artan yenidoğan tarama uygulamaları** (örn: hipo-tiroid, fenilketonüri, işitme testleri)
- **Anneye ve bebeğe ücretsiz D vitamini ve demir takviyesi**
- **Bebek dostu hastanelerin sayısı** 2002-2013 arasında 141'den 990'a yükselmiştir.

İzlem/Destek Alanları

- Perinatal-yenidoğan sağlığı
- Sağlıklı kilo
- Sağlıklı beslenme
- Fiziksel aktivite
- Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi
- Gelişim
- Akıl/ruh sağlığı
- Sağlıklı cinsel gelişim ve cinsel yaşam
- Ağız/diş sağlığı
- Kazaların önlenmesi
- Aile

Sağlık İzlemlerinin İçeriği

- Görüşme/öykü
- Aile/çevre-çocuk ilişkisinin gözlenmesi
- Gelişimin değerlendirilmesi
- Fizik muayene
- Ek taramalar
- Aşı
- Sağlık eğitimi ve danışmanlık

Perinatal-Yenidoğan Sağlığı

- Öykü/gözlem
- Fizik muayene
 - Tam fizik muayene
 - Konjenital anomali
 - Doğum travması
- Tarama
 - Üçlü test
 - YD taramaları

- Aşı
 - Tetanoz-difteri
 - Hep B
 - Boğmaca
 - İnfluenza
- Sağlık Eğitimi
 - Besin desteği
 - Folik asit
 - D vitamini

Sağlık Eğitimi

- Emzirme
- El yıkama
- Sigarasız ev, sigarasız araba
- Annenin dinlenmesi
- Göbek bakımı
- Banyo
- Hapşıрма, hıçkırma

- Gaz çıkarılması
- Emzik, biberon verilmemesi
- Alt bakımı
- Kundak yapılmaması
- Oda sıcaklığı ve giyim
- Hastalık bulguları

Sağlıklı Kilo/Beslenme/Fiziksel Aktivitenin Desteklenmesi

Öykü/gözlem

Beslenme

Aktivite

Riskler

Fizik muayene

Antropometrik ölçümler

Büyümenin izlenmesi

VKİ ($\geq 2y$)

Tam FM

Taramalar

Dislipidemi Risk Değerlendirmesi ($\geq 2y$)

Kan Basıncı ($\geq 3y$) Risk ?

Sağlık eğitimi

Emzirme

Ek gıda

Besin Destekleri

Sağlıklı beslenme

Sağlık Eğitimi

- Emzirme
- Uygun, zamanında, yeterli ek gıda
- Besin destekleri
 - D vitamini
 - Demir
 - İyot
 - Diğer

Çocuklar İçin

- Kahvaltı; 5 porsiyon /g meyve sebze tüketimi
- Şekerli gıda, asitli içecek, yüksek kalorili atıştırmalıkların kısıtlanması
- En az 2 porsiyon/g süt/süt ürünü tüketilmesi
- 60 dk/gün fiziksel aktivite
- TV ve diğer ekran etkinlikleri 2 sa/g ile sınırlı ve yatak odasında TV yok

Ergenler İçin

- Kilo ve vücut algısı ile ilgili endişeler
- Kahvaltı
- Yağlı, şekerli gıda tüketiminin kısıtlanması
- Günde 3 öğün yemek
- Aile ile yemek
- 3 porsiyon/g süt veya süt ürünü tüketilmesi
- Sağlıklı beslenmenin özendirilmesi
- 60 dk/gün fiziksel aktivite
- TV ve diğer ekran etkinlikleri < 2 sa/gün

Ağız/Diş Sağlığının Desteklenmesi

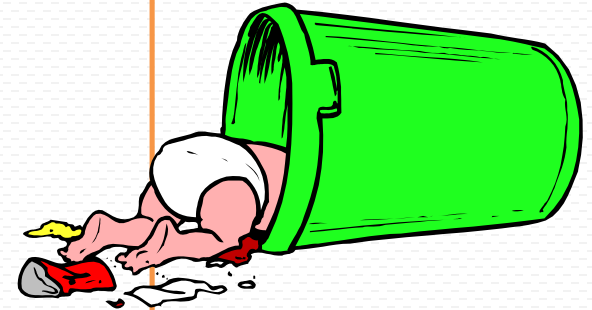
- Annenin diş sağlığı
- Çıkan dişlerin temizliği/diş fırçalama
- Florlama (flor desteği ?)
- Biberon ile uyunmaması
- Beslenme (asitli içecekler)
- Diş hekimi kontrolü

Kazaların Önlenmesi

- Trafik (araç,yaya)
- Yatak
- Ev içi
- Düşme
- Boğulma
- Zehirlenme
- Yanma
- Yabancılar
- Spor/oyun alanı
- Silah

Aşılar

T.C. Sağlık Bakanlığı Çocukluk Dönemi Aşı Takvimi

Aşılar	Doğumda	1. ayın sonu	2. ayın sonu	4. ayın sonu	6. ayın sonu	12. ay sonu	18. ayın sonu	24. ayın sonu	İlköğretim 1. sınıf	İlköğretim 8. sınıf
Hepatit B	I	II			III					
BCG (Verem)			I							
DaBT - İPA - Hib			I	II	III		R			
KPA			I	II	III	R				
KKK						I			R	
DaBT - İPA									R	
OPA					I		II			
Td										R
Hepatit A*							I	II		
Suçiçeği**						I				

*Ekim 2012'den itibaren **Aralık 2012'den itibaren

DaBT-İPA-Hib: Difteri, Aselüler Boğmaca, Tetanoz, İnaktif Polio, Hemofilus Influenza Tip b Aşısı (Beşli Karma Aşı)

KPA: Konjuge Pnömonokok Aşısı

KKK: Kızamık, Kızamıkçık, Kabakulak Aşısı

DaBT-İPA: Difteri, Aselüler Boğmaca, Tetanoz, İnaktif Polio Aşısı (Dörtlü Karma Aşı)

OPA: Oral Polio Aşısı (Çocuk Felci Aşısı)

Td: Erişkin Tipi Difteri-Tetanoz Aşısı

R: Rapel (Pekiştirme)

Aşı takvimindeki tüm aşılar ücretsizdir.

Taramalar

- FKU
- Hipotiroidi
- Biotinidaz
- Kistik fibrozis

- İşitme
- Konjenital kalp hastalıkları

- Gelişimsel kalça displazisi
- Görme
- Anemi
- Gelişim
- Otizm

Gelişimin/Akıl ve Ruh Sağlığının Desteklenmesi

Öykü

Gözlem

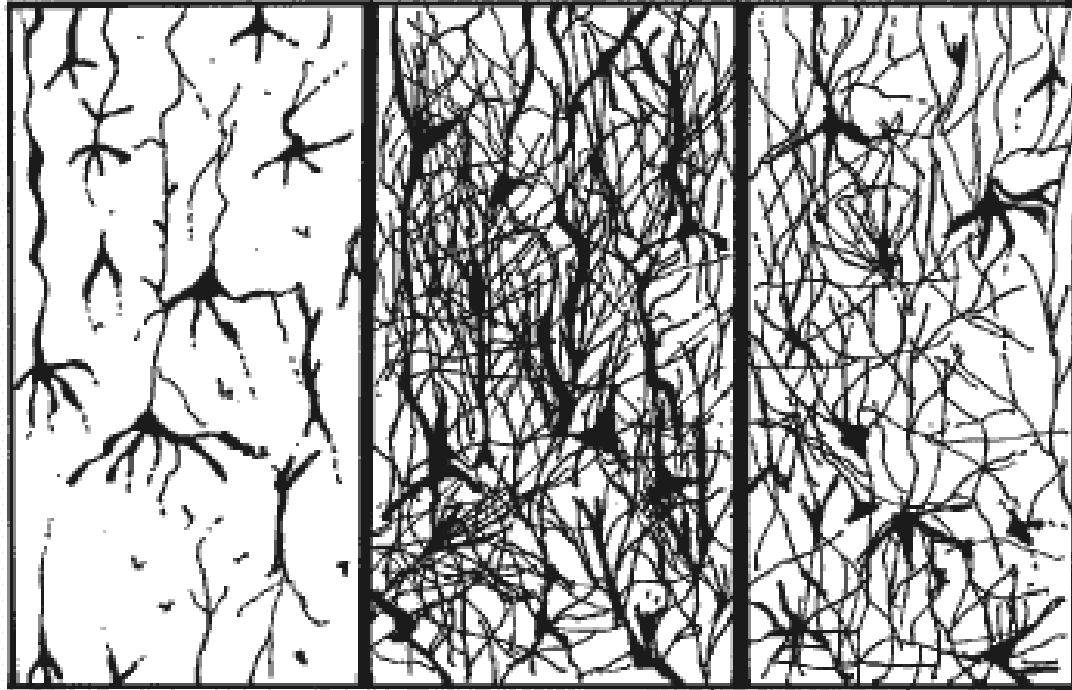
Fizik muayene

Taramalar

Aşı

Eğitim/Öneriler

Santral Sinir Sistemi Gelişimi

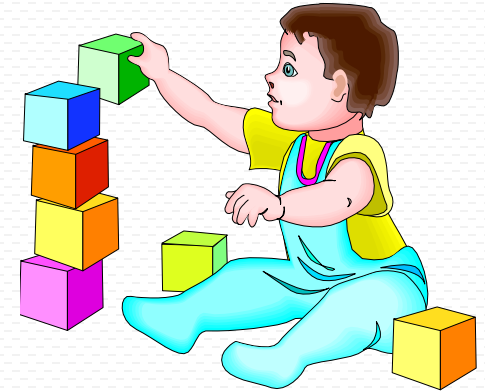
at a child's birth

at 7 years of age

at 15 years of age

Öykü/Gözlem/FM

- Öykü
 - Riskler
- Gelişimin değerlendirilmesi
 - Endişeler
 - Yaşına uygun gelişim basamaklarının sorgulanması
- Gözlem
- Fizik muayene
 - BÇ
 - Cilt
 - Nörolojik muayene
 - Tam FM

Eğitim/Öneriler (I)

❖ Anne/baba bebek ilişkisinin geliştirilmesi

❖ Sevgi

❖ Dokunma/kucağa alma

❖ Bağlanma

❖ Bebeğin ip uçlarının değerlendirilmesi

❖ Konuşma

❖ Müzik

❖ Kitap okuma

Eğitim/Öneriler(II)

- ❖ Anne/baba bebek ilişkisinin geliştirilmesi
 - ❖ Oyuncak/ oyun oynama
 - ❖ Deneyim/keşfetme fırsatı
 - ❖ Düzen/tutarlılık
 - ❖ Beraber yemek yeme
 - ❖ Yaşına uygun sınırlar konması

Eğitim/Öneriler (III)

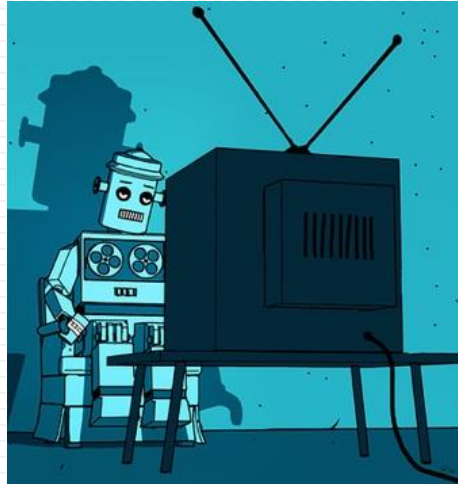
❖ Sosyalleşme ve topluma katılma

- ❖ Ödüllendirme
- ❖ Yaşına uygun kurallar koyma
- ❖ Düzen/tutarlılık
- ❖ Gereksiz çatışmadan kaçınma
- ❖ Dil gelişimi için kitap okuma/konuşma
- ❖ Keşfetme/girişimlerin desteklenmesi
- ❖ Görüşüne önem verme, seçim yaptıрма

Eğitim/Öneriler (IV)

❖ Sosyalleşme ve topluma katılma

- ❖ Oyun oynama (kendi başna, arkadaş ve kardeşlerle)
- ❖ Uyku düzeni
- ❖ Televizyon izleme süresinin kısıtlanması (1-2 saat)
- ❖ Hazır olduğunda tuvalet eğitimi
- ❖ Beraber yemek yeme
- ❖ Diğer aile bireyleri ile ilişkilerin desteklenmesi
- ❖ Okul

Ergenler için

- ❖ Bağımsızlık
- ❖ Benlik saygısı
- ❖ Sosyal ve akademik yeterlik
- ❖ Başa çıkma
- ❖ Duyguların düzenlenmesi ve cinsellik

Ergen Sağlığı

- Öykü/gözlem
 - Riskli davranışlar
 - HEADSS
- Fizik muayene
 - Antropometrik ölçümler
 - VKİ
 - KB
 - Akne
 - Cinsel gelişim basamakları
 - Sırt muayenesi (skolyoz)
 - Meme, testis muayenesi
- Taramalar
 - Görme
 - Anemi
 - Dislipidemi
- Aşı
 - HPV
- Eğitim
 - Psikososyal gelişim
 - Cinsel yol ile bulaşan enf.
 - Alkol, sigara, madde kullanımı
 - Şiddet ve kazaların önlenmesi

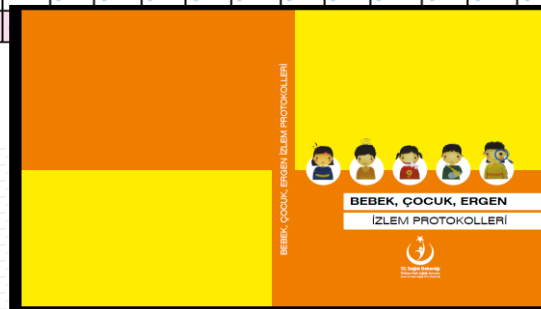
Aile

- Fiziksel sağlık
- Ruh sağlığı
- Ağız /diş sağlığı
- Aile planlaması yöntemi
- Beslenme durumu
- İlaç kullanımı
- Sigara/alkol kullanımı

Bebek, Çocuk, Ergen İzlemleri Özet

DÖNEM	BEBEKLİK								ERKEN ÇOCUKLUK				OKUL ÖNCESİ				OKUL ÇAĞI			ERGENLİK		
YAŞ	Yenidoğan	1. hafta	1. Ay	2. Ay	3. Ay	4. Ay	6. Ay	9. Ay	12. Ay	18. Ay	24. Ay	30. Ay	3 yaş	4 yaş	5 yaş	6 yaş	7 yaş	8 yaş	9 yaş	10-14 yaş	15-18 yaş	19-21 yaş
Öykü	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ölçümler																						
Baş çevresi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+									
Boy	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kilo	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Beden Kitle İndeksi																						
Kan basıncı	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Duyusal taramalar																						
İşitme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Görme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Davranışsal değerlendirme																						
Gelişimsel değerlendirme			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sosyal davranışsal değerlendirme			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
HEADSS değerlendirme																						
Fizik muayene	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Prosedürler																						
KOH taraması	+																					
Yenidoğan topuk kanı taraması	+																					
Bağışıklama	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
GKD taraması	+	+	+																			
Hb/Htc ölçümü								+							+					+	+	+
Hipertansiyon değerlendirme											+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
D vitamini desteği	+	+	+	+	+	+	+	+	+													
Demir desteği						+	+	+	+													
Diyet desteği						+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Danışmanlık	+	+	+																			

Donncha O Caoimh, <http://inphotos.org/>

katılımınız ve dikkatiniz için teşekkürler